

**Волинський національний університет
імені Лесі Українки**

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ

**Матеріали Міжнародної науково-
практичної конференції**

(23 травня 2024 року)

Луцьк 2024

УДК 658:351.82(082)

Т 33

Рекомендовано до опублікування Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 20.06.2024 р.)

Рецензенти:

Карлін М. І. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Коцій О.В. – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту Луцького національного технічного університету;

Скрипчук П. М. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування.

Теорія та практика менеджменту: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (23 травня 2024 року) / Відп. ред. проф. Л. Черчик. Луцьк, 2024. 214 с.

У збірнику подано тези доповідей та виступів учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої питанням теорії та практики менеджменту, зокрема питанням регіонального менеджменту, менеджменту безпеки, інвестиційного та інноваційного менеджменту, екологічного менеджменту, соціального менеджменту, енергетичного менеджменту, міжнародного менеджменту, менеджменту змін та менеджменту туризму.

УДК 658:351.82(082)

ISBN 978-617-672-254-0

© Черчик Л. М. (упорядкування), 2024

Дребот Оксана, Добряк Д.С., Мельник П.П. Економічна, екологічна та суспільна сутність деградованих і малопродуктивних земель	52
Дребот Оксана, Олійник Галина Стратегії сталого розвитку сільських територій: виклики воєнного часу та шляхи відновлення	55
Зеленко Оксана Розвиток компетенцій персоналу в організації	58
Караїм Володимир Агросфера: сучасні підходи до визначення сутності	62
Караїм Ольга Екологічний менеджмент на підприємствах із експлуатації родовищ торфу	67
Карлін Микола Розвиток фінансів публічно-приватного партнерства в умовах рсійсько-української війни	70
Кобелєва Тетяна, Рудич Денис, Сидоренко Максим Комплаєнс_функція в системі економічної безпеки міжнародного бізнесу	75
Кобелєва Тетяна, Завадський Сергій Інформаційне забезпечення міжнародного бізнесу	78
Ковалів Олександр Конституційна «земельна субстанція» — основа сталого розвитку україни	81
Корецька Наталія Подолання опору змінам в умовах цифровій трансформації	86
Корецький Антон, Черчик Лариса Оцінювання в системі мотивації персоналу	89
Костецька К.О., Голікова О.С. Відновлення та реабілітація: шляхи до сталого оздоровлення після війни	92
Кошій Оксана Забезпечення благополуччя персоналу у вітчизняних організаціях	95
Кувіка Ганна Тренди розвитку сфери гостинності України в умовах війни	98

АГРОСФЕРА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ

Караїм Володимир

Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Останнім часом поняття «агросфера» отримало широке поширення в наукових колах завдяки своїй актуальності, масштабності та вагомості. Зрозуміло, що мова йде про щось більш об'ємне та комплексне, ніж аграрне господарство.

Термін «агросфера» давно використовується біологами, екологами та географами, переважно як синонім «агроекосистеми». Дещо пізніше ним почали оперувати й економісти, хоча без чіткого визначення його сутності.

У сучасній українській енциклопедії зазначається, що «сфера», у перекладі з грецької мови означає куля, яка розглядається у двох контекстах: 1) межі дії, поширення будь-чого (наприклад сфера впливу); 2) середовище, оточення, обстановка.

Відповідно додаючи першу частину слова «агро» розуміємо, що в певному середовищі здійснюється аграрна діяльність.

В економічній науці термін «агросфера» виник завдяки усвідомленню багатогранної ролі, яку відіграє аграрне господарство у сучасному суспільстві. Зміна прогресивних підходів цієї галузі в контексті сталого розвитку, що ґрунтується на економіко-соціо-екологічній рівновазі, стала тут ключовим чинником.

Необхідно зазначити, що агросфера стає виразом нового підходу до функціонування аграрного господарства, відповідаючи сучасним вимогам до цієї надзвичайно важливої для суспільства галузі. Покладені в її основу принципи сталості спонукають розглядати агросферу як якісно нову аграрну економіко-соціо-екологічну систему [7].

Що стосується самого терміну «агросфера», то в українській науці ми його зустрічаємо досить часто. У той час у працях науковців із країн Європейського Союзу бачимо застосування терміну «агросередовищні схеми, заходи» (agrienvironment schemes, measures), які часто перекладаються як «агроекологічні» [11; 12; 13].

В економічній літературі «агросферу» розглядають як сукупність трьох сфер. Так, у сучасному інтернет-виданні Вікіпедія зазначається, що в АПК входять три великі галузеві сфери [2].

До першої сфери АПК належать сільськогосподарське та тракторне машинобудування; машинобудування для забезпечення харчової промисловості; агрохімічне виробництво (мінеральні добрива і мікробіологічний промисел); виготовлення комбикормів; система матеріально-технічного обслуговування у сільському господарстві; сільське та меліоративне будівництво.

До другої сфери віднесено вирощування рослин, тварин та рибальство.

У третю сферу АПК входить харчова промисловість; складське, холодильне та спеціалізоване транспортне господарство; комерційні та інші підприємства й організації, які забезпечують постачання кінцевого продукту до споживача, включаючи оптові ринки, роздрібну торгівлю, а також громадське харчування.

До кожної із сфер необхідно також віднести відповідні напрямки науки і підготовку кадрів [6].

Загалом поняття «агросфери» можна розглядати у розрізі міждисциплінарних підходів.

Так, соціоекономічний підхід до агросфери ґрунтується на принципі взаємозалежності та взаємодопомоги між розвитком аграрного сектору (економічний аспект) та його рушійною силою – селянством (соціальний аспект). Цей підхід прагне всебічного розвитку сільських громад, територій та довкілля.

Головною особливістю соціоекономічного підходу є інтеграція економічних та соціальних аспектів. Це дозволяє глибоко дослідити характер та закономірності їх взаємозв'язку, виявити ресурси для взаємного посилення та примноження. Такий комплексний погляд сприяє прийняттю більш ефективних рішень.

Важливість соціоекономічного підходу для агросфери пояснюється її особливою роллю у життєзабезпеченні.

Автори Єрмоленко В. М., Еафурова О. В. та ін. визначаючи види аграрних відносин виділяють «відносини соціального розвитку села» й вказують, що до соціальної сфери села належать об'єкти сфери житлово-комунального господарства, куди входить благоустрій сільських територій; побутове обслуговування; охорона здоров'я; фізична культура; народна освіта; культура й мистецтва [1].

Матковський П. Є. визначає аграрну сферу, як аграрний сектор економіки держави у взаємозв'язку із соціальною інфраструктурою сільської місцевості [6].

Низка словників тлумачать термін «агросфера» як частину біосфери, що використовується у сільському господарстві (тобто зайняту агроекосистемами). Зазначається, що 30 % суходолу світу є агросферою, з них близько 10 % зайнято орними землями, а решта використовується для природних кормових угідь. Це призвело до обмеженого виділення основних компонентів агросфери: оброблених для сільськогосподарських культур ґрунтів, культурних рослин і домашніх тварин [3].

Ширше поняття «агросфери» як такої, що охоплює всі види агроландшафтів, агробіоценозів та агроекосистем трактується в Екологічній енциклопедії [4].

Зважаючи на це, дослідники розширили рамки «агросфери», включивши до неї не лише зазначені компоненти, а й сільські населені пункти, ставки, річки, канали, дороги та ін.

Необхідно зазначити, що донедавна в трактуванні «агросфери» переважав територіальний підхід. Це пояснюється тим, що автори досліджень прагнули удосконалити управління територіальним розвитком, для чого їм було необхідно чітко окреслити та зобразити поверхню агросфери [7].

Так, академік Созінов О. О. пропонує визначення «агросфери», описуючи її як сукупність територій, де домінують штучно створені людиною форми живої речовини. Ці модифіковані форми спеціально розроблені для ефективного перетворення сонячної енергії на продукти, необхідні для життя людства [8; 9].

Курман Т. В., із засад правових позицій, розглядає агросферу як складну юридична категорія, що охоплює всі аспекти аграрного права, вбачаючи в її основі три ключові елементи:

- об'єкти аграрних правовідносин, куди належать культурні рослини, сільськогосподарські тварини та ґрунти, які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур;
- суб'єкти аграрних правовідносин, це сільське населення, яке може працювати на сільськогосподарських підприємствах за трудовим договором, бути членами або учасниками таких підприємств, або вести особисте селянське господарство;
- сфера реалізації аграрних прав та обов'язків, яка включає сільські території, де здійснюється сільськогосподарське виробництво,

а також інші місця, де виникають, змінюються або припиняються аграрні правовідносини [5].

Важливо розуміти, що агросфера – це не просто сукупність земель, а система правових норм, що регулюють відносини між людьми, пов'язаними з сільським господарством. Ці норми спрямовані на забезпечення ефективного та сталого розвитку аграрного сектору, а також на захист прав та інтересів його учасників [5].

Необхідно зазначити, що «агросфера» підпорядковується певним фундаментальним закономірностям, що визначають її внутрішній розвиток. Ці закономірності є результатом складної взаємодії природних та соціально-економічних факторів [9].

Нині наука, повинна досліджувати ці закономірності та визначати дії суспільства, спрямовані на формування сталої агросфери, яка в свою чергу потребує глибокого та всебічного вивчення.

Із погляду концепції сталого розвитку, необхідно наголосити, що агросфера, це не лише джерело продовольства та сировини для промисловості, а й чинник, що зумовлює стан довкілля.

Сталий розвиток агросфери можна визначити як цілеспрямовані зміни, що мають системний, людиноцентричний, адаптивний характер та якісні результати. Ці зміни мають забезпечувати: підвищення економічної ефективності, соціальну прогресивність та екологічну безпеку.

Враховуючи усі вище зазначені аспекти, на нашу думку, агросфера є динамічною системою, яка охоплює всі елементи аграрного виробництва, його економічні, соціальні, екологічні та інституційні аспекти, забезпечуючи продовольчу безпеку, економічний розвиток, соціальне благополуччя та збереження довкілля, стійко розвивається за допомогою інновацій, інвестицій, екологічної відповідальності, підтримує сільське населення та стимулює розвиток сільських територій.

Таким чином, агросфера, будучи життєво-забезпечуючою (виробничою та середовищесформуючою) системою, ідеально відповідає принципам концепції сталого розвитку. І саме на засадах сталості має відбуватися її прогрес.

1. Аграрне право України : підруч. В. М. Єрмоленко, О. В. Еафурова, М. В. Еребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. К: Інтерком Інтер, 2010. 608 с.

2. Агропромисловий комплекс. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Агропромисловий комплекс](https://uk.wikipedia.org/wiki/Агропромисловий_комплекс). Дата звернення: 10.05.2024 р.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., Ірпінь, «Перун», 2005, с. 11.
4. Екологічна енциклопедія. У 3 т. К., «Центр екологічної освіти та інформації», 2006, Т. 1, с. 16.
5. Курман Т. В. Агросфера як основа сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право.* № 197 (2). 2014. С. 48–54. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvnau_prav_2014_197\(2\)_9.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvnau_prav_2014_197(2)_9.pdf)
6. Матковський П. Є. Модернізація сільськогосподарських підприємств. Івано-Франківськ. 2019. 400 с.
7. Попова О. Л. Агросфера: соціоекономічний зміст і засади сталого розвитку. *Економіка України.* 2012. № 5. С 73–84. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/EkUk_2012_5_8.pdf
8. Созінов О. О. Агросфера України (минуле, сьогодення, майбутнє). *Наукові записки. Том 9. Спеціальний випуск.* К., «Academia», 1999, с. 381.
9. Созінов О. О. Агросфера України у XXI столітті. *Вісник Національної академії наук України.* № 10. 2001. С. 7–16. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vnanu_2001_10_3.pdf
10. Сучасна українська енциклопедія. Т. 13. Харків. 2005. 1294 с.
11. Bazzan Giulia, Jeroen Candel, Carsten Daugbjerg. Designing successful agri-environmental schemes: A mechanistic analysis of a collective scheme for eco-system services in the Netherlands. *Environmental Science & Policy.* № 146. 2023. P. 123–132.
12. Burns, E., Zammit, C., Attwood, S., & Lindenmayer, D. (2016). The environmental stewardship program: lessons on creating long-term agri-environment schemes. P. 33-51. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/32434/610749.pdf?sequence=1#page=61>
13. Carey, P. D., Short, C., Morris, C., Hunt, J., Priscott, A., Davis, M., ... & Firbank, L. G. (2003). The multi-disciplinary evaluation of a national agri-environment scheme. *Journal of Environmental Management*, 69(1), 71-91. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0301479703001208>